

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Πορίσματα - Προτάσεις

ΙΘ' Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου μέ θέμα:

«*Η ιερότητα τῆς θείας Λατρείας στήν ἐποχή τῆς ἐκκοσμικεύσεως*»

Ίερά Μητρόπολις Περιοτερίου 22 - 24 Σεπτεμβρίου 2025

Γενικά Συμπεράσματα

- 1) Ο ἀπόστολος Παῦλος προτρέπει τούς πιστούς πού δέχονται τίς εὐλογίες τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ νά λατρεύουν τόν Κύριο μετά τοῦ δέοντος σεβασμοῦ καί φόβου Θεοῦ: «*Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν ἐναρέστως τῷ Θεῷ μετά αἰδοῦς καί εὐλαβείας*» (Πρός Ἑβραίους ιβ', 28).
- 2) Τήν ἐκκοσμίκευση στά θέματα τῆς θείας Λατρείας ἀποκρούει ἡ ἀποστολική προτροπή συνιστῶσα στούς ποιμένες ὅτι ὀφείλουν: «*Πάντα εὐσχημόνως καί κατὰ τάξιν γινέσθω*» (Πρός Κορινθίους Α', ιδ', 40).
- 3) Τίς ἐκτροπές τῆς ἐκκοσμίκευσης καλοῦνται νά ἀντιμετωπίσουν οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας μας μέ ἀκραιφνές φρόνημα τηροῦντες τήν τάξη τῆς Λατρείας.

Εἰδικά Συμπεράσματα

- 1) Ἡ Ἐκκλησία ὡς ἀνάχωμα σέ ὅποιαδήποτε μορφή ἐκκοσμίκευσης προβάλλει τό στηριγμένο στό μυστήριο τῆς ἐν Χριστῷ ἐνσάρκου οἰκονομίας μυσταγωγικό περιεχόμενο τῆς θείας Λατρείας, τό ἀγιοπνευματικό της ὑπόβαθρο καί τόν ἐσχατολογικό προσανατολισμό της. Ἡ θεία Λατρεία δέν εἶναι θέατρο, ἀλλά θεακοινωνία καί ἐμπειρία τῶν γεγονότων τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας μας. Τά δραματικά στοιχεῖα πού ὑπάρχουν στίς ἐπί μέρους πτυχές τῆς λατρευτικῆς ζωῆς (ἀκολουθίες νυχθημέρου, ἱερά μυστήρια, ἐορτολόγιο) ἔχουν ἐποπτικό σκοπό καί συμβολικό χαρακτήρα. Δέν πρέπει νά αὐτονομοῦνται καί νά παρασύρουν σέ πράξεις ἐντυπωσιασμοῦ καί ἐκφρασης θεατρικῆς, ὅπως συμβαίνει π.χ. στά δρώμενα κατὰ τήν Μεγάλη Ἑβδομάδα καί τήν ἐορτή τοῦ Πάσχα.

2) Η θεία Λατρεία είναι ζωντανή, τελείται με την δύναμη του Θεού αλλά υπόκειται και στην ανθρώπινη αδυναμία. Τα αρνητικά αποτελέσματα της ανθρώπινης αδυναμίας μειώνονται με την καλλιέργεια της ευλάβειας και της συνεχοῦς ἐνημέρωσης, τόσο τῶν κληρικῶν ὅσο καὶ τῶν πιστῶν. Ἡ γνώση τῶν ἐρμηνευτικῶν πτυχῶν τῆς θείας Λειτουργίας βοηθᾷ τὸν λειτουργό στην εὐτακτη τέλεσή της. Ἡ ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας πρέπει νὰ ἀποτελεῖ σημαντικό τμήμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατήχησης.

3) Ὑπάρχει ἀνάγκη συστηματικῆς καλλιέργειας τῆς ἐσωτερικῆς διάθεσης τῶν ἀνθρώπων γιὰ συνειδητὴ μετοχή στην θεία Λατρεία, πρὶν, κατὰ τὴν διάρκεια καὶ μετὰ τὴν ὥρα τέλεσής της, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐνίσχυσης τῆς συνειδητῆς μετοχῆς σὲ αὐτὴν μὲ ἐξήγηση τῶν τελουμένων μετὰ τὴν μεγαλύτερη δυνατὴ σαφήνεια καὶ συντομία καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν προσωποποίησή της μετὰ τὴν ἀνάδειξη ὅσο τὸ δυνατόν περισσοτέρων κοινῶν σημείων τῶν μετεχόντων μετὰ αὐτὴν (κυρίως στὰ μυστήρια τοῦ Γάμου καὶ τοῦ Βαπτίσματος).

4) Προτείνεται προσεκτικὴ χρήση τῆς σύγχρονης τεχνολογίας στην μετάδοση τῶν Ἱερῶν Ακολουθιῶν. Ἡ θεία Λειτουργία νὰ ἀναμεταδίδεται μέχρι τὸ σημεῖο τῆς ἀνάγνωσης τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς ἐκφώνησης τοῦ κηρύγματος. Νὰ μὴ μεταδίδεται ἀπ' εὐθείας ἢ θεία Λειτουργία ἀπὸ κάποιους ἱερούς ναοὺς ἢ μοναστήρια μὲσω live streaming μὲ σκοπὸ τὴν προβολή τους. Πρέπει νὰ δίδεται περισσότερο βᾶρος στην ζωὴ τοῦ Πνεύματος στὶς ἐνορίες καὶ λιγότερο στὸν ἐντυπωσιασμό καὶ τὴν ἄκριτη χρήση τῆς τεχνολογίας.

5) Ἡ ἐκκοσμίκευση ποὺ προήλθε ἀπὸ τὴν ἀποσύνδεση τῶν Μυστηρίων Βαπτίσματος-Χρίσματος καὶ Γάμου ἀπὸ τὴν θεία Εὐχαριστία ἔχει ὡς συνέπεια τὴν ἀπώλεια τῆς ἔννοιας τῆς συλλογικότητας στην Λατρεία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ ὅτι τὸ ἁγιαστικὸ τῆς ἔργου λαμβάνει τὴν μορφή μιᾶς «ἱερῆς συναλλαγῆς» μὲ μεμονωμένα ἄτομα, τὰ ὅποια ἐγείρουν ἀτομικὲς ἀπαιτήσεις ὡς πρὸς τὴν ὅλη ἐπιτέλεση τῶν Μυστηρίων. Ἡ ἐπιτέλεση τῆς ἱερολογίας σήμερα κινδυνεύει ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν πολιτισμὸ καὶ τὸ πνεῦμα ἐπιδείξεως τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Ἡ Ἐκκλησία ποιμαίνει καὶ νοθετεῖ, θεραπεύει καὶ σώζει. Δὲν συσχηματίζεται καὶ δὲν συνευδοκεῖ στὰ τοῦ κόσμου. Ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία καλεῖται νὰ κατηχήσει τοὺς συμμετέχοντες στὸν ἐκκλησιολογικὸ χαρακτήρα τῶν Μυστηρίων, ὅτι δηλαδὴ τόσο ἡ εἴσοδος στην Ἐκκλησία διὰ τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Χρίσματος, ὅσο καὶ ἡ γαμήλια ἱερολογία τῆς συζεύξεως τῶν νυμφευομένων «εἰς σάρκα μίαν», ἀποτελοῦν προϋποθέσεις τῆς πορείας καὶ τελικῆς εἰσόδου στην Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι ἀφορμὲς κοσμικῶν ἐκδηλώσεων μὲ θρησκευτικὸ ἔνδυμα.

6) Στην ἐκκοσμικευμένη ἐποχὴ μας, ὅπου τὸ κοσμικὸ φρόνημα ἔχει εἰσβάλει σὲ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς, ἀκόμη καὶ στην θεία Λατρεία μὲ τὸ προσχηματικὸ αἶτημα τῆς ἀπλοῦστευσης, μᾶλλον εὐτελισμοῦ, μετὰ τὴν θεώρηση τῶν μυσταγωγικῶν διατάξεων τῆς Λατρίας ὡς τυπολατρικῶν κανόνων, τὴν μετατροπὴ τῶν λειτουργικῶν συμβόλων, κινήσεων, ἐκφράσεων σὲ μέσα ἐπίδειξης καὶ αὐτοπροβολῆς, οἱ διακονικὲς προτροπὲς μποροῦν νὰ δράσουν κατασταλτικὰ, καθὼς ὑποδεικνύουν τὴν ἱερότητα πάντων τῶν ἐν τῇ θεία Λατρεία τελουμένων καὶ

ανάγουν τούς πιστούς στην «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» Λατρεία τοῦ ἐν Τριάδι προσκυνουμένου καὶ δοξαζομένου Θεοῦ.

7) Ἡ ἐκκοσμικέυση στὴν ἱερά ψαλμωδία δὲν εἶναι μιά ἐξωτερικὴ εἰσβολή, ἀλλὰ μιά ἐσωτερικὴ πνευματικὴ πρόκληση. Ἡ ἱερά ψαλμωδία, ὡς οὐσιῶδες στοιχεῖο τῆς ὀρθοδόξου Λατρείας, δὲν εἶναι ἀπλῶς μουσικὴ ἔκφραση, ἀλλὰ λειτουργικὸ γεγονός πού συντελεῖται ἐντὸς τῆς μυστηριακῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπομένως, κάθε ἀλλοίωση τοῦ ὕφους, τῆς αἰσθητικῆς ἢ τοῦ σκοποῦ τῆς ψαλτικῆς πράξης δύναται νὰ ἐπηρεάσει ὄχι μόνο τὴν ἐμπειρία τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν θεολογικὴ πρόσληψη τῆς Λατρείας.

Ἐκκλησιαστικὴ εἶναι ἡ μουσικὴ πού:

α) Ὑπηρετεῖ τὸ λειτουργικὸ γεγονός καὶ ὄχι τὴν προσωπικὴ ἔκφραση.

β) Διασώζει τὴν «κατανυκτικὴ ὀλιγάρκεια».

γ) Διακονεῖ καὶ δὲν καταλύει τὴν πνευματικὴ σύναξη.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἐκκοσμικεῦται, ὅταν:

α) Ἀντικαθιστᾷ τὸ πνεῦμα τῆς προσευχῆς μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐντυπωσιασμοῦ.

β) Μετατρέπει τὸ ἐκκλησίασμα σὲ ἀκροατήριον καὶ τὸν ψάλτη σὲ performer.

γ) Ἀντιμετωπίζει τὴν Τέχνη ὄχι ὡς διακονία, ἀλλ' ὡς αὐτοσκοπὸ.

8) Ἡ Ἐξομολόγηση προϋποθέτει τὴν μετάνοια καὶ συμβάλλει στὴν διδασχὴ τοῦ πιστοῦ. Μετάνοια δὲν εἶναι ἡ ἐπιφανειακὴ βελτίωση τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ πιστοῦ ἀλλὰ ἡ βαθεῖα καὶ οὐσιαστικὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἀλλαγὴ στὸν πυρῆνα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Πρόκειται γιὰ ἕνα ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος διαρκεῖ καθ' ὅλη τὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἱερεῖς πού ἀναλαμβάνουν τὴν ἐπιτέλεση τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐξομολογήσεως ὀφείλουν νὰ ἔχουν τὴν κατάλληλη κατάρτιση καὶ τίς πνευματικὲς προϋποθέσεις ὥστε νὰ ἀνταποκρίνονται ἀξίως μὲ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ στὴν ἀγνοία τῶν πιστῶν, τίς ποικίλες πνευματικὲς ἐλλείψεις, ἀδυναμίες, ἀνάγκες, προκαταλήψεις, φόβους καὶ τίς κάθε εἴδους δυσκολίες τους.

9) Μεγάλον πρόβλημα στὴν ποιμαντικὴ εἶναι ἡ μαγικὴ προσέγγιση τοῦ Εὐχελαίου, ὅπως καὶ ὄλων τῶν λοιπῶν μυστηρίων. Ἡ λύση στό ὅλο αὐτὸ πρόβλημα εἶναι ἡ λειτουργικὴ καὶ ποιμαντικὴ κατήχηση τῶν πιστῶν εἴτε μέσῳ κηρυγμάτων, ὁμιλιῶν, διαλέξεων εἴτε ἀκόμη καὶ μὲ ἐξειδικευμένη κατ' ἄτομον κατήχηση. Γιὰ τὴν ἐπιτέλεσή του ἀπαιτεῖται πνευματικὴ προετοιμασία ὄλων ὅσων θὰ συμμετάσχουν σ' αὐτό. Νὰ ἔχει προηγηθεῖ τὸ ἱερό μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως καὶ νὰ ὑπάρχει ἐπιθυμία καὶ διάθεση γιὰ προσευχή. Τὸ Εὐχέλαιον πρωτίστως τελεῖται γιὰ ὅλους τούς ἀσθενεῖς.

10) Καθῆκον ὄλων μας, καὶ ἰδιαίτερα ἡμῶν τῶν κληρικῶν, εἶναι νὰ ἐμβαθύνουμε μὲ ἐγρήγορη καὶ θεολογικὴ πληρότητα στό δύσκολον ἔργον τῆς ἐρμηνείας τῆς συμβολικῆς παράδοσης τῆς Λατρείας τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐτσι θὰ μπορέσουμε νὰ ἀντιταχθοῦμε σὲ κάθε ἐκκοσμικευτικὸ φληνάφημα σχετικὸ μὲ τὰ σύμβολα, προβάλλοντας ὅτι ἡ ὀρθόδοξη Λατρεία δὲν εἶναι ἀπλῶς μιά θρησκευτικὴ πράξη, ἀλλὰ εἶναι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν τρόπος ζωῆς, εἶναι ἡ ἐκπλήρωση τοῦ κυρίου σκοποῦ τῆς ζωῆς, δηλαδή προπαρασκευὴ καὶ συγχρόνως ἀρραβῶνας τῆς αἰώνιας

ζωής, τής κοινωνίας μέ τόν Θεό. Καί ἀσφαλώς δέν ἔχει καμία σχέση μέ τήν ὀρθολογιστική χρησιμοθηρική ἀποψη τής ζωής πού προβάλλει ἡ ἐκκοσμι-
κευμένη κοινωνία μας.

11) Οἱ ἄνθρωποι τής Ἐκκλησίας νά εἶναι προσεκτικοί ἀπέναντι στήν υἱοθέτηση
κοσμικῶν ἐπιδιώξεων. Νά μή μεταφέρονται στόν χώρο μας εὐκόλα τρόποι καί
πρακτικές ἀπό ἄλλους χώρους καί μάλιστα τήν πολιτική.

